

Vüqar ƏHMƏD,
AMEA Nizami Gəncəvi adına
Ədəbiyyat İnstitutunun Mətbuat
tarixi və publisistika şöbəsinin
müdiri,
filologiya elmləri doktoru,
professor.

Xalq Şairi Nəbi Xəzri uşaqlıqdan tanıyıram. Orta məktəbdə şeirləri tədris olunardı, oxuyub əzbərləmişik. AZ. tv-də mütəmadi öz ifasında şeirləri səslənərdi. Xalqımızın sevimli şairi idi və bu sevgi bu gün də öz məqamındadır. Tale elə gətirdi ki, radioda Nəbi Xəzrinin oğlu Arzu ilə bir yerdə çalışmalı olduq. Arzu da atası kimi saf, xeyirxah bir insandır. Arzu polis orqanlarına keçdi, jurnalistikadan ayrıldı. İş yerini dəyişsə də, 37 ildir dostluğumuz davam edir.

Bir gün Arzu mənə dedi ki, atam deyir, gəlsin Vüqar "Dostluq" cəmiyyətində çalışsın. Nəbi müəllim Azərbaycanın Xarici Ölkələrə Dostluq və Mədəni Əlaqə Cəmiyyətinin sədri idi.

1990-cı ildə Nəbi Xəzri məni Macarıstana Sovet nümayəndə heyəti tərkibində göndərmişdi, artıq böyük şairlə tanış olmuşduq. SSRİ dağılmışdı, maddi durum çox çətin idi. Radioda qonorarla birgə məsələn 270 manat idi. "Dostluq"da isə 400 manat alacaqdım. Doğma Radiodan ayrıldım. 1991-ci ildə "Dostluq"da baş referent, Ümumi Şöbənin müdiri vəzifəsinə düzəldim.

1993-cü ildə "Dostluq" Cəmiyyətinin mətbu orqanı olan "Novruz" qəzetinin baş redaktoru, tanınmış yazıçı Cəmil Əlibəyli xəstələndi. Cəmil müəllimin öz razılığı ilə Nəbi Xəzri məni baş redaktor təyin etdi. Qeyri-təvazökarlıq olsa da, gözəl qəzet buraxırdıq. Hər həftənin ilk günü toplantıda Nəbi müəllim qəzeti tərifləyirdi.

Bir gün sevimli müğənnimiz Niyaməddin Musayev işə yanına gəldi. Dedi ki, "Ay Vüqar, məni də xaricə qastrola göndərin". Sədrimiz Nəbi Xəzridən xahiş etdim, sağ olsun, Niyaməddin Musayev Şri-Lankaya ilk dəfə ansamblı ilə qastrola göndərdi. Yenə bir gün bir məqalə yazdım: "Nəbi Xəzrinin poeziyasında Abşeron təbiətinin tərənnümü" Nəbi müəllimə dedim: "Hansı qəzetə verim çapa?" Dedi: Get Məmməd Arazın yanına. "Azərbaycan təbiəti" jurnalının baş redaktorudur. Görsə, mənim haqqımdadır, növbədən-kənar göndərəcək çapa, Məmməd dostumdur". Ona görə Nəbi müəllimə mübaricət elədim ki, o vaxt qəzet, jurnal az idi. Mən də tituluş, özüm gənc. Dəstək olmasaydı, məqaləmin çapı illərlə uzanacaqdı.

"MƏN BİR DƏNİZƏM..."

Nəbi Xəzri poeziyasında təbiət təsviri əzəli mövzulardandır. Şairin poeziyasında Azərbaycan təbiəti-Abşeron təbiətinin detalları güclü bir koloritə malikdir. İlk yaradıcılıq nümunələrindən tutmuş son dövrləki şeirlərinə qədər "mavi"liyə sadıq qalan-bütün yaradıcılığı boyu dünyaya mavi rənglə baxan şair Xəzri də mavi görür, səmanı da,

doğma Abşeronu da. Poetik yaradıcılıq yolunda Abşeron təbiətinə məxsus bir çox detallar diqqəti cəlb edir: dünyaya "başqa gözle baxan" adamların gözündə təbiət möcüzəsi Abşeron bağları, qızıldan qiymətli qızılı qum, bəzən ilıq mehli, bəzən sərt, bəzən təlatümlü Xəzri küləyi, Abşeronun şöhrəti, çanı-ağ şanı.

Əlbəttə, Nəbi Xəzri yaradıcılığı təkcə Abşeronu məxsus təbiət detalları ilə məhdudlaşdırmaq olmaz. Şairin yaradıcılığında insanların da maddi, mənəvi zövq və ehtiyaclarını ödəyən, təbiəti əks etdirən şeirlər onlardır. Lakin onun Abşeron vurğunluğu, bu torpağın özünəməxsus təbiətinin poetik tərənnümü də özünəməxsusdur:

Yenə qumlu sahil, yenə sərin bağ,
Yenə axşam düşüb meynəliklərə...

Xəzri küləyinin mehli ilə oyanan, qızıl qumda dəcəllənən, ağ şanı şirinliyində ömrü boyu xalqın acı taleyinə yanan Nəbi Xəzri bu torpaqda dünyaya göz açmışdır. O, amalı, əqidəsi, tərənnümü, bütövlüyü ilə həmişə Azərbaycan oğludur və bu gün də xalqı layiqincə təmsil edən, onun adına layiq bir şair-vətəndaşdır.

Xəzər sahilində doğulmuşam mən,
Laylımı çalmışdır dalgalar mənim.

Xəzər-mənəvi bütövlük, təbiətin möcüzəsi, sirdaş kimi Nəbi Xəzrinin poeziyasında təsvir olunur və şair Xəzrlə danışımağı qəlb dərinliyindən gələn bir məhəbbətə sevir.

Şairlə dəniz arasındakı dostluq, ünsiyyət anlarında N. Xəzri məhəbbətinin poetik məqamlarını dəniz sahilində təsvir etməyi sevir. Bu poetik təsvirlər

cəsinə hakimdir. Bu, gözünü açıb gördüyü təbiətin onun yaradıcılığında ki bədii əksidir.

Şeirimizin uca zirvələrini fəth etmiş Nəbi Xəzri bu gün də:
Abşeron, ay Abşeron,
Ömür naharım.
Abşeron, ay Abşeron,
Odlar diyarım-
deyə, onun təbiəti ilə, bütün xalqı ilə təmasıdır.

* * *

Gəldim Xalq Şairi sevimli şairin, Məmməd Arazın qəbuluna. Çox hörmətlə qarşıladı. Dedi: "Məni poeziyaya Nəbi Xəzri gətirib. Çox gözəl şair, xeyirxah insandır". Allah hər iki böyük şairə rəhmət eləsin! Nəbi Xəzrinin sayəsində Məmməd Arazla tanış oldum. Məmməd Araz 2003-cü ildə şeirlər kitabına "Ön söz" yazdı, yaradıcılıq gecəmdə iştirak etdi, haqqımda söz söylədi.

Nəbi XƏZRİ - 100

XƏZRİ KÜLƏYİNİ TƏXƏLLÜSÜNDƏ ƏBƏDİLƏŞDİRƏN GÖRKƏMLİ LİRİK...

də dənizə məxsus olan bütün elementlər iştirak edir: ləpələr, dalgalar, sahil, burulğan, tufan...

Mən bir dənizəm ki, eşqim səhərdir,
Səni düşünürəm, əzizim yenə.

Mənim dalgaların xatirələridir,
Qoy çatsın qəlbimin sahillərinə.
Xəzər sahillərindəki "dialog"lar saflıq, mənəvi gözəllik rəmzi olan dənizlə şair arasındakı əbədi-bədi dostluq boyu bir cəhət də diqqəti cəlb edir: şairin lirək "mən"i özünü dənizlə müqayisə edir:

Dənizəm, eşqimdən qaçmaq hədədir,
Mən ki adlayıram çölü, çəməni,

Mənim dalgaların xatirələridir,
Orda tufan da var, burulğan da var.
Dənizli məhəbbət elə bil ikiqat bədii təsirlə öz ifadəsini N. Xəzri yaradıcılığında tapmışdır:

Mənə dəniz, əzizisən
Öz ömrüm kimi,

Kənarında açdım yara eşqimi...
Xəzər küləyi-Xəzri, Nəbi Xəzri poeziyasında Bakının "emblemli" səviyyəsində ifadə olunur və Xəzriyə ədəbiyyət gətirib onu özünə təxəllüs götürmüş şair Bakını görməyənləri Xəzri, ləpədən bilməməkdə "günaahlandırır":

Dalgalar qayalara
Qanad çalaraq gəlir,

Dalgalar dalğa deyil,
Sanki uca dağ gəlir,
Bilməzsən Xəzri nədir,
Ya nədir ləpədən,
Hələ nə görmüsən ki,
Ay Bakını görməyən!
Abşeron təbiəti şairin poetik düşün-

Nəbi Xəzri Yazıçılar Birliyinə keçəndə Cavad Heyət, Aqşın Babayevlə birgə mənə zəmanət verdi.

Nəbi müəllimin oğlu Arzunun toyuunda iştirak etdim. Toyda unudulmaz müəllimim, Xalq Yazıçısı İsmayıl Şıxlı, Xalq Şairləri Söhrab Tahir Qabil, Cabir Noruz gözəl çıxış edib rəqs etdilər. Toyu Niyaməddin Musayev idarə edirdi. Mən dəvət etmişdim müğənni dostumu. Sağolsun, pul götürmədi. Dedi: "Şairəndə pul almazlar".

Nəbi müəllim Şəhid Salatın Əsgərova haqqında gözəl bir poema yazdı. Kitabın çap işlərini mənə tapşırırdı. Dram Teatrının yanında rəhmətlik Salatının evləri. Getdim evlərinə, atası-anası ilə görüşüb, Salatın şəkllərini alıb apardım nəşriyyata. Tanınmış yazıçı Hidayət Orucova təqdim etdim. Hidayət müəllimlə bir neçə dəfə görüşüb, yüksək tirajla çap olunan kitabşaya tərtibat verdik.

"ÇİYNİNDƏ ŞƏHİDLƏR DAŞIYAN GÖZƏL..."

Ağlımız kəsəndən kədərli bədii sənət nümunələrini əsasən 26-lara, rus bolşeviklərinə həsr olunan görürük. Nədənə, "reviyem", "elegiya", "Oda" kimi incəsənətə məxsus terminləri eşidəndə istər-istəməz bilirdik ki, SSRİ xalqlarını "xoşbəxtliyə" çıxaran hansısa bir qəhrəman, sərkərdə və ya ictimai xadim haqqında hüznü, kədər motivli bir əsərlə tanış olacağıq. Həmin bu əsərlər siqlet və qüdrəti, sənətkarlıq baxımından demə ötürü imiş, ani imiş, tez

unudulmuş.

XIX əsrin ilk rüblərində sənətkarlıq və poetik baxımdan özünün yüksək təkamül nöqtəsinə çatmış mərsiyə ədəbiyyatı bədii yaradıcılığın sovet dövrü deyilən mərhələsində tədqiqatdan çox-çox kənar qaldı, əvəzində isə folklorşünaslıqdan tutmuş müasir ədəbiyyatşünaslığımıza qədər, proletariət rəhbərlərinin şənəinə qoşulmuş əsərlər təriflənilib dağın başına çıxarıldı.

...Tale elə gətirdi ki, mədh elədiyimiz xalqlardan biri naxələf çıxdı. Allah xalqımız belə yazıbmış. Bu naxələflik, dini tərəfkeşlik əqidəsi ilə xalqları birləşdirdi və Azərbaycana qarşı Qanlı 20 Yanvar qırğını ilə nəticələndi. Nəhayət, Burla Xatunun varisi-Həccərsöyləy, sinəsini düşmənlə güllesinə sipər edərək tək balasını baba-nənə ümidinə qoyan Azərbaycanın ilk şəhid jurnalisti, Milli Qəhrəman Salatın Əsgərovanın qətlə ilə nəticələndi.

Xalq Salatını izdihamla şəhid qardaşlarının yanına-Şəhidlər Xiyabanına yola saldı. Dünya xalqlarının bütün əli qələm tutanlarına qarşı qəsd həmişə alçaqlıq və qəddarlığın son həddi hesab olunmuşdur. Jurnalist qadına qarşı edilmiş bu vəhşilik isə erməni ünsürlərinin tarixində özünü bürüzə verdi...

Salatın Əsgərovanın günahsız ölümü bütün xalqımızı sarsıtdı. Xalq şairi Nəbi Xəzri bu itkiyə biganə qala bilmədi, Salatını öz poeziyası ilə əbədləşdirdi.

İgid qəhrəmana ağı-poema həsr edib, mərhumun vaxtilə işlədiyi "Moldo-Azərbaydjana" qəzetində çap

etdirdi. Bədii-poetik cəhətdən yüksək sənətkarlıqla, qəm-kədər çalarında yazılmış poema Salatının valideynləri, həmçinin soydaşları üçün haradasa bir təskinlik oldu.

"Gənclik" nəşriyyatı sözlə ifadə edilməsi çətin olan bir iş görüb, poemanı qısa bir müddətdə çox nəfis şəkilə, yüksək bədii tərtibatla oxuculara çatdırdı. Şair-dramaturq Hidayət kitabı yazdığı ön sözdə qeyd edir: "Torpağın heyvəti səni öz ağışına aldı. Torpağa tapşırın da heyvət idi, ağışında yer ayıran da".

...Yenə heyvətləndim, Salatın, "Salatın" rekvizimini oxuyanda. Bu, sənətin faciəni sənətdə əbədiləşdirən Nəbi Xəzri poemasının heyvəti idi". Bəli, bu qüdrətli şairin heyvətli poeziyasının heyvəti idi:

Getdi yuxu kimi, xəyal kimi o,
Bir te də qalmadı humay quşundan...

Qəhrəman Salatının faciəli qətlinə həsr olunmuş poemada epik təsvirlərlə yanaşı şair qələminə məxsus lirizm də güclüdür. Şair həyatda qəhrəmanla yalnız bir kərə görüşmüşdür. Elə həmin hissənin adı da "Bir kərə, yalnız bir kərə" adlanır:

Qonaqlıq...
Mahnılar uçur göylərə,
Çıraqlar baş üstə,
Rəngin çətdirdi
Bir kərə görüşdük,
Yalnız bir kərə,
Özüylə bir dünya
Heyvət gətirdi.

(Davamı var)